KOHTUJURISTI ETTEPANEK
DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
esitatud 22. mail 2008 [1]

I. Sissejuhatus

1. Artistid on harjunud kasutama pseudonüüme, mistõttu avalikkusel on raske aru saada, kas kõigi poolt armastatud kino- ja teatritähed, maalikunstnikud ja muusikud kasutavad oma tegelikke andmeid või varjavad oma isikut hüüdnime taha. Vaid vähesed saavutavad selle, et nende fiktiivne ja tegelik identiteet on ühtviisi kuulus (hetkel meenub mulle ainult Marilyn Monroe/Norma Jeane Baker).

2. Ka käesoleva kohtuasja keskmes olev laulja ja autor oleks arvatavasti saavutanud kuulsuse vaid kitsamas ringis, kui ta oleks kasutanud oma tegelikku nime Shabtai Zisel ben Abraham – tema perekond oli pärit Odessast. [2] Julgen arvata, et isegi tõlge mõnda Euroopa keelde (Robert Allen Zimmerman) ei oleks talle suuremat edu toonud. Seevastu tema kunstnikunime – Bob Dylan – tunnevad mitu põlvkonda muusikaarmastajaid. [3]

3. Nagu Phil Collinsi [4] ja Cliff Richardi [5] puhul, nii on ka selle laulja loomingut – kes võttis Walesi luuletaja Dylan Thomase (1914–1953) [6] austajana tema ristinime endale perekonnanimeks – ohtralt salvestatud, mis on toonud rikkalikku tulu ja tinginud omakorda tema teoste valimatu reprodutseerimise.

1 – Algkeel: hispaania.

2 – Eluloolised andmed pärit Satué, F. J. raamatust *¡Más madera! Una historia del Rock*, kirj. Belacqva, Barcelona, 2004, lk 397 jj.

3 – Viimasel ajal näib ta ligi tõmbavat suurt kuulajaskonda oma iganädalase raadiosaatega „Theme time radio hour", mida edastab XM Satellite Radio (EL PAÍS, 25.3.2008, lk 48). Lisaks kirjeldab tema elu linateos „I'm Not There" (2007), mis on režissöör Todd Haynesi austusavaldus muusikule.

4 – Pop/rokk-ansambli „Genesis" trummar ja laulja, hiljem soololaulja; tema kohta tehti 20. oktoobri 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-92/92 ja C-326/92: Phil Collins jt (EKL 1993, lk I-5145).

5 – Tema tegelik nimi on Harry Rodger Webb, ta on ansambli Shadows endine juht (http://www.cliffrichard.org).

6 – Ei ole teada, kas tema austus piirdus luulega või laienes ka kirjaniku eluviisile, kes luges end ise „maailma suurimaks joodikuks" ja kalestunud boheemlaseks vähemalt oma noorusajal, nagu ilmneb tema teosest „Kunstniku portree noore koerana" (pealkiri inglise keeles: „Portrait of the artist as a young dog"); kohtujurist viitab selle tõlkele hispaania keelde: tõlkija Juan Ángel Cotta, kirj. Seix Barral, Barcelona, 1985, lk 99, milles kirjanik märgib: „Noorel härra Thomasel ei olnud hetkel tööd, kuid ta eeldas, et läheb peagi Londonisse, et üritada Chelseas ajakirjanikuna karjääri teha; tal ei olnud sentigi ja ta lootis edevalt naiste kulul elada".

4. Bundesgerichtshof (Saksa kõrgeim föderaalkohus) esitas kolm eelotsuse küsimust seoses selle roki-iidoli teatud fonogrammidega kuuekümnendate aastate algusest, mille kaitse küsimust Saksamaal see kõrge kohus lahendab, kaheldes põhiliselt selles, kas neile võib anda kaitse ühenduse õiguse alusel, arvestades, et siseriiklik õigus sellise kaitse välistab.

5. Vaidluse majanduslik tähtsus ei ole väike, kuna selle tulemusest sõltub, kas enne Saksa autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste seaduse jõustumist 1966. aastal avaldatud suur hulk teoseid jääb üldkasutatavaks ja neid võib vabalt kasutada või kaitsevad need õigused ka viidatud teoseid, nii et nende kasutamine on allutatud õiguste omanike tahtele.

II. Õiguslik raamistik

A. *Ühenduse õigusnormid*

6. Liikmesriikide intellektuaalomandi õiguse alaste õigusnormide ühtlustamine viidi lõpule peamiselt direktiiviga 93/98/EMÜ[7], mida muudeti hiljem[8] ja mis tühistati direktiiviga 2006/116/EÜ[9], mis kodifitseerib need eelnevad direktiivid.

7. Direktiivi 2006/116/EÜ artikli 3 lõige 2 sätestab pealkirja all „Autoriõigusega kaasnevate õiguste ajaline kehtivus” järgmist:

„Fonogrammitootjate õigused lõpevad 50 aastat pärast salvestuse tegemist. […]

Siiski ei too käesolev lõige kaasa fonogrammitootjate õiguste uuesti kaitse alla võtmist, juhul kui direktiivi 93/98/EMÜ artikli 3 lõikega 2 enne selle […] direktiiviga 2001/29/EÜ […] muutmist kehtinud redaktsiooni kohaselt antud kaitsetähtaja lõppemise tagajärjel ei olnud nende õigused 22. detsembril 2002. aastal enam kaitstud.”

7 – Nõukogu 29. oktoobri 1993. aasta direktiiv 93/98/EMÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja ühtlustamine (EÜT L 290, lk 9; ELT eriväljaanne 17/01, lk 141).

8 – Eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. mai 2001. aasta direktiiviga 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (EÜT L 167, lk 10; ELT eriväljaanne 17/01, lk 230).

9 – Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiiv 2006/116/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja kohta (kodifitseeritud versioon; ELT L 372, lk 12).

8. Direktiivi 2006/116/EÜ artikkel 7 pealkirjaga „Kaitse kolmandate riikide puhul" lisab oma kahes esimeses lõikes järgmist:

„1. Kui teose päritoluriik Berni konventsiooni[10] tähenduses on kolmas riik ja teose autor ei ole ühenduse kodanik, aegub liikmesriikides tagatava kaitse tähtaeg teose päritoluriigis tagatava kaitse aegumise kuupäeval, kuid see tähtaeg ei või olla pikem, kui sätestatud artiklis 1.

2. Artiklis 3 sätestatud kaitse tähtaegu kohaldatakse ka õiguste omanike suhtes, kes ei ole ühenduse kodanikud, kui liikmesriigid neile seda kaitset pakuvad. Ilma et see piiraks liikmesriikide rahvusvahelisi kohustusi, aegub liikmesriikides pakutava kaitse tähtaeg hiljemalt kuupäeval, mil aegub kaitse selles riigis, mille kodanik õiguste omanik on, ning see tähtaeg ei või olla pikem, kui on sätestatud artiklis 3.

[…]"

9. Direktiivi 2006/116/EMÜ artikli 10 pealkirjaga „Ajaline kohaldatavus" lõigetes 1–3 on sätestatud:

„1. Kui 1. juulil 1995. aastal oli liikmesriigis juba alanud kaitse tähtaeg, mis on pikem kui käesoleva direktiiviga ettenähtud vastav tähtaeg, ei lühenda käesoleva direktiivi mõju kõnealust kaitse tähtaega selles liikmesriigis.

2. Käesolevas direktiivis sätestatud kaitse tähtaegu kohaldatakse kõigi teoste ja kaitstavate objektide suhtes, mis olid lõikes 1 osutatud kuupäeval vähemalt ühes liikmesriigis kaitstud autoriõigust või sellega kaasnevaid õigusi käsitlevate siseriiklike sätetega või mis vastavad [nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiivi 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamisõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas] […] kohase kaitse kriteeriumidele.

3. Käesolev direktiiv ei piira kasutamist, mis on toimunud enne lõikes 1 osutatud kuupäeva. Liikmesriigid võtavad vastu

10 – Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon, vastavalt Pariisi 24. juuli 1971. aasta aktile, parandatud 28. septembril 1979 (kättesaadav aadressil: http://www.wipo.int/treaties/es/ip/berne/index.html; eesti keeles RT II, 1994, 16/17, 49).

eelkõige kolmandate isikute omandatud õiguste kaitseks vajalikud sätted."

B. *Rahvusvahelised õigusnormid*

10. Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni („WIPO") toetusel on koostatud kolm rahvusvahelist konventsiooni, mis on pühendatud fonogrammitootjate õiguste tagamisele: „Rooma konventsioon" [11], „Fonogrammide konventsioon" [12] ja „WPPT" [13]. Euroopa Ühendus kiitis viimase neist heaks otsusega 2000/278/EÜ [14] seoses tema pädevuse alla kuuluvate olukordadega.

11. Mis puudutab fonogrammitootjate õiguste kestust, siis ilmneb tendents seda pikendada, sest kuigi Rooma konventsioonis [15] ja fonogrammide konventsioonis [16] on märgitud piiriks vähemalt 20 aastat, pikendab WPPT kaitset vähemalt 50 aastani. [17]

12. Lisaks pühendab TRIPS-leping [18] – eesmärgiga ühtlustada osaliselt intellektuaalomandi õigused, kuna need mõjutavad kohati rahvusvahelist kaubandust – rea sätteid intellektuaalomandi erinevatele liikide. Allpool on esile toodud need, mis mõjutavad helisalvestisi ja aitavad käesolevat kohtuasja lahendada.

13. Alusnormide hulgast tuleb niisiis välja tuua artikkel 3, milles sedastatakse võrdse kohtlemise põhimõte:

„1. Iga liige tagab teiste liikmete kodanikele intellektuaalomandi kaitsel […] režiimi, mis ei ole vähem soodne kui tema kodanikele tagatu, välja arvatud erandid, mis on juba sätestatud vastavalt Pariisi konventsioonis (1967), Berni konventsioonis (1971), Rooma konventsioonis ja mikrolülitusi käsitlevas intellek-

11 – Teose esitaja, fonogrammitootja ja ringhäälinguorganisatsiooni kaitse rahvusvaheline konventsioon, koostatud Roomas 26. oktoobril 1961, RT II 1999, 27, 165.

12 – Fonogrammitootjat fonogrammi loata paljundamise vastu kaitsev konventsioon, koostatud 29. oktoobril 1971, RT II 1999, 27, 166.

13 – WIPO esituste ja fonogrammide leping, vastu võetud Genfis 20. detsembril 1996, kõik kättesaadavad aadressil: http://www.wipo.int/treaties/es/; eesti keeles avaldatud ELT eriväljaandes 11/33, lk 217.

14 – Nõukogu 16. märtsi 2000. aasta otsus 2000/278/EÜ WIPO autoriõiguse lepingu ning WIPO esituste ja fonogrammide lepingu heakskiitmise kohta Euroopa Ühenduse nimel (EÜT L 89, lk 6; ELT eriväljaanne 11/33, lk 208).

15 – Artikli 14 esimese lõigu punktis a.

16 – Artiklis 4.

17 – Artikli 17 lõikes 2.

18 – Maailma Kaubandusorganisatsiooni asutamislepingu lisas 1C olev intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping (edaspidi „TRIPS-leping") (EÜT L 336, lk 213; ELT eriväljaanne 11/21, lk 305), mis on Euroopa Ühenduse nimel heaks kiidetud nõukogu 22. detsembri 1994. aasta otsusega 94/800/EÜ, mis käsitleb Euroopa Ühenduse nimel sõlmitavaid tema pädevusse kuuluvaid küsimusi puudutavaid kokkuleppeid, mis saavutati mitmepoolsete kaubandusläbirääkimiste Uruguay voorus (1986–1994) (EÜT L 336, lk 1; ELT eriväljaanne 11/21, lk 80).

tuaalomandi lepingus. Teoste esitajate, fonogrammitootjate ning ringhäälinguorganisatsioonide puhul kehtib see kohustus ainult nende õiguste suhtes, mis on sätestatud käesolevas lepingus. […]

[…]”

14. Seevastu kinnitab TRIPS-lepingu artikkel 4 enamsoodustusrežiimi klauslit, mis tähendab, et ühe liikme poolt mis tahes teise maa kodanikele antav eelis, soodustus, eesõigus või vabadus tagatakse kohe ja tingimusteta kõigi teiste liikmete kodanikele, märkides seejärel mõned erandid, mis põhikohtuasja kontekstis võib kõrvale jätta.

15. Seevastu TRIPS-lepingu artikli 9 lõige 1 viitab Berni konventsioonile, kohustades lepinguosalisi riike järgima selle artikleid 1–21.

16. Fonogrammitootjate õiguste osas märgitakse TRIPS-lepingu artiklis 14 järgmist:

„1. Seoses oma esituste salvestamisega fonogrammina peab teose esitajal olema võimalus takistada järgmist tegevust, kui see toimub ilma tema loata: salvestada tema seni fikseerimata esitust ja reprodutseerida sellist salvestist. […]

2. Fonogrammi tootjatel on õigus lubada või keelata oma fonogrammide otsest või kaudset reprodutseerimist.

[…]

5. Kaitse kestus, mis vastavalt käesolevale lepingule antakse teose esitajatele ja fonogrammi tootjatele, kehtib vähemalt 50-aastase perioodi lõpuni, arvestades selle kalendriaasta lõpust, millal tehti salvestis või toimus esitus. […]

[…]”

C. *Siseriiklikud õigusnormid*

17. Saksamaal reguleerib intellektuaalomandit Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte [19] (autoriõiguse ja kaasnevate õiguste seadus; edaspidi „UrhG"). Selle § 137f on üleminekusäte siseriikliku õiguse kooskõlla viimiseks direktiiviga 93/98/EMÜ, mille lõiked 2 ja 3 sätestavad:

„[…]

2) Käesoleva seaduse sätteid nende 1. juulist 1995 alates kehtivas versioonis kohaldatakse ka teostele, mille kaitse lõppes selle seaduse kohaselt enne 1. juulit 1995, kuid jätkus Euroopa Liidu mõne liikmesriigi või Euroopa majanduspiirkonna lepingu mõne osalisriigi seaduse kohaselt. Esimest lauset kohaldatakse analoogia alusel fonogrammitootjate õigustele […] (artikkel 85) […].

3) Kui lõike 2 alusel taastatakse teose kaitse käesoleva seaduse kohaldamisalas, siis kuuluvad taastatud õigused autorile. Siiski võib enne 1. juulit 1995 alustatud kasutust jätkata ettenähtud raamistikus. Kasutamiseks alates 1. juulist 1995 tuleb maksta piisav tasu. 1.–3. lauset kohaldatakse analoogia alusel autoriõigusega kaasnevatele õigustele.

[…]"

19 – 9. septembri 1965. aasta seadus (*Bundesgesetzblatt* I; edaspidi *BGBl*, lk 1273), mida viimati muudeti 10. novembri 2006. aasta Fünften Gesetzes zur Änderung des Urheberrechtsgesetzes'iga (autoriõiguse ja kaasnevate õiguste seaduse viies reformseadus; *BGBl* I, lk 2587).

III. Põhikohtuasja asjaolud

18. Äriühing Falcon Neue Medien Vertrieb GmbH (edaspidi „Falcon") on põhikohtuasja kostja ja kassatsioonmenetluses vastustaja; ta turustab kahte Bob Dylani esitustega fonogrammi laserplaatidel ehk CD-del; esimese pealkiri on „Bob Dylan – Blowin' in the Wind" ja teise pealkiri on „Bob Dylan – Gates of Eden".

19. Nendel plaatidel olevad salvestised olid algselt esitatud albumitel „Bob Dylan – Bringing It All Back Home", „The Times They Are A-Changin'" ja „Highway 61 Revisited".

20. Sony Music Entertainment (Germany) GmbH (edaspidi „Sony"), põhikohtuasja hageja ja kassatsioonmenetluses kassaator, on samanimelise kuulsa Jaapani rahvusvahelise ettevõtja tütarettevõtja ning väidab, et mõlema albumi kõik palad avaldati enne

1. jaanuari 1966 Ameerika Ühendriikides, nimelt 1964. ja 1965. aastal.

21. Ta väidab, et üks USA plaaditootja omandas Bob Dylani albumite originaalfonogrammide õigused samuti Saksamaa territooriumi osas; need õigused müüdi edasi Sonyle, mistõttu kostja rikub tema intellektuaalomandi õigusi, kui ta reprodutseerib ja turustab neid CD-sid.

22. Seetõttu taotleb Sony, et Falconil keelataks ise või kolmandate isikute vahendusel reprodutseerida ja turustada CD-sid „Bob Dylan – Blowin' in the Wind" ja „Bob Dylan – Gates of Eden". Samuti taotleb ta teatud teabe esitamist ja Sonyle tekitatud kahju hüvitamist.

23. Falcon väidab siiski, et Saksa õiguskord ei kaitse sugugi plaaditootja õigusi Bob Dylani 1. jaanuari 1966. aasta eelsetele fonogrammidele.

24. Esimeses astmes ei nõustunud Landgericht Rostock (Rostocki esimese astme kohus) Sony argumentidega ja jättis hagi rahuldamata.

25. Selle Balti mere äärse linna Oberlandesgerichtis (apellatsioonikohus) toimunud menetluses loobus Sony oma nõudest, millega taotleti kasutamise lõpetamist, et üritada jõuda kokkuleppele, kuid ta nõudis jätkuvalt teatud teabe esitamist ja kahju hüvitamist.

26. Apellatsioonikohus jättis Sony kaebuse rahuldamata, kuna tema arvates on plaaditootjatel Genfi konventsiooni alusel, mis kehtib Saksamaal ja Ameerika Ühendriikides, UrhG § 85 järgne kaitse üksnes pärast 1. jaanuari 1966 avaldatud teoste osas. Lisaks leidis see kohus, et sellele kuupäevale eelnevaid muusikateoseid ei kaitse ka UrhG § 137f, mis on üleminekusäte siseriikliku õiguse kooskõlla viimiseks direktiiviga 93/98/EMÜ, kuna selle lõiget 2 ei kohaldata kuni 1. jaanuarini 1966 toodetud fonogrammidele, sest need ei olnud Saksamaal ühelgi hetkel kaitstud.

IV. Eelotsuse küsimused ja menetlus Euroopa Kohtus

27. Apellatsioonikohtu otsuse peale esitati kassatsioonkaebus Bundesgerichtshofi, kes märgib, et tema menetletava kassatsioonkae-

buse saatus sõltub direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõike 2 tõlgendamisest. See kohus leiab, et eelotsuse küsimused on asjakohased järgmistel põhjustel.

28. Esiteks ei nõustu see kohus, et Genfi konventsiooni tagasiulatuv jõud ulatub kaugemale siseriiklikust kaitsest, mis UrhG § 129 lõike 1 alusel piirab plaaditootjate UrhG §-le 85 tuginevate õiguste kaitse tagasiulatuva jõu sama seaduse UrhG jõustumisega 1. jaanuaril 1966.

29. Teiseks ei nõustu see kohus ka vaidlusaluste fonogrammide kaitsega Saksamaa territooriumil UrhG § 137f lõike 2 vahetu kohaldamise alusel, mis lisati nimetatud seadusesse [20] siseriikliku õiguse kooskõlla viimiseks direktiiviga 93/98/EMÜ, mistõttu seda tuleb tõlgendada nimetatud direktiivi artikli 10 lõike 2 alusel. Tegelikult, arvestades UrhG § 137f lõike 2 sõnastust, milles kehtestatakse kaitse üksnes siis, kui see „lõppes" enne 1. juulit 1995, on see kohus nõus Rostocki Oberlandesgerichti väitega, et kolmandates riikides asutatud plaaditootjate poolt enne 1. jaanuari 1966 toodetud fonogrammid ei olnud Saksamaa territooriumil ühelgi hetkel kaitstud, millest tulenevalt ei ole võimalik taastada kaitset, mida neil kunagi ei olnud.

30. Kuna Bundesgerichtshof nõustub Sony kinnitusega, et Ühendkuningriigi õigusnormid annavad kaitse ka enne 1. jaanuari 1966 toodetud fonogrammidele ja Ameerika Ühendriikide plaaditootjate poolt tolles riigis avaldatud albumitele, kahtleb ta direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõike 2 tõlgenduses.

31. Sellega seoses otsustas Saksamaa ülemkohus menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas direktiivis 2006/116/EÜ ettenähtud kaitse tähtaega kohaldatakse selle direktiivi artikli 10 lõikes 2 sätestatud tingimustel ka siis, kui asjaomane teos ei olnud liikmesriigis, milles kaitset taotletakse, kunagi kaitstud?

20 – 23. juuni 1995. aasta Drittes Gesetzes zur Änderung des Urheberrechtsgesetzes'i (UrhG kolmas reformseadus; *BGBl* I, lk 842) § 1 punktiga 26.

2. Kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, siis:

a) kas siseriiklikeks säteteks direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõike 2 tähenduses on ka liikmesriikide õigusnormid nende õiguste omanike kaitseks, kes ei ole ühegi ühenduse liikmesriigi kodanikud?

b) kas direktiivi artikli 10 lõikes 2 sätestatud kaitse tähtaega kohaldatakse objektidele, mis vastasid 1. juulil 1995 nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiivi 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamisõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas kohase kaitse kriteeriumidele, kuid mille õiguste omanikud ei ole ühegi ühenduse liikmesriigi kodanikud?"

32. Eelotsusetaotlus saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 16. mail 2007 ning kirjalikus menetluses esitasid märkusi põhikohtuasja pooled ja komisjon.

33. 15. aprillil 2008 toimunud kohtuistungil esitasid suulisi märkusi Sony, Falconi ja komisjoni esindajad.

V. Eelotsuse küsimuste analüüs

A. *Kaitse tagasiulatuv jõud (esimene küsimus)*

34. Bundesgerichtshof soovib oma esimese küsimusega teada saada, kas direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõike 2 järgne kaitse tuleb anda ka teostele, mis ei ole liikmesriigis, kus kaitset taotletakse, kunagi kaitstud olnud; see tähendaks tagasiulatuvalt kohaldada siseriiklikke õigusnorme enne nende jõustumise kuupäeva.

35. Kahtlus on õigustatud, kuna Saksamaal ei olnud fonogrammidel õiguslikku *ex lege* kaitset kuni UrhG väljakuulutamiseni 9. septembril 1965 ja kuna – nagu selgub põhikohtuasja asjaolude kokkuvõttest – vaidlusalused salvestised tehti 1964. ja 1965. aastal enne seda kuupäeva.

36. Lisaks rikuks õiguste kaitsele tagasiulatuva jõu andmine rahvusvahelise intellektuaalomandi õiguse teatud elementaarseid põhimõtteid. Nii ei luba Berni konventsiooni artikli 18 lõige 2 ühes riigis loodud, ent teises Liidu liikmesriigis [21] (kus kaitset taotletakse) üldkasutatavaks muutunud teose kaitset – mis viiks selle jälle erasfääri, nii et konventsiooni sätted seda hõlmaksid – põhimõtteliselt seetõttu, et kolmandad isikud on omandanud õigusi ajal, kui teos oli üldkasutatav. [22]

37. Fonogrammitootjate õiguste raames on tagasiulatuva jõu puudumise põhimõtet kuulutatud kõigis asjaomastes rahvusvahelistes lepingutes, nii Rooma konventsioonis [23], fonogrammide konventsioonis [24] kui ka WPPT-s [25].

38. Siiski nõustus Euroopa Kohus ühenduse kontekstis direktiivi 93/98/EMÜ artiklit 10 analüüsides väitega, et esiteks kehtestatakse selle sättega autoriõiguste ja kaasnevate õiguste, mis olid enne direktiivi rakendamist kehtinud õigusnormide alusel juba kehtivuse kaotanud, võimalik taastamine, ilma et see mõjutaks viimatinimetatud õigusnormide kehtivuse ajal toimunud kasutamist, ja et teiseks pannakse liikmesriikidele kohustus võtta vastu meetmed, mis peavad kaitsma sellise tegevuse käigus kolmandate isikute omandatud õigusi. [26]

39. Sellise järelduseni jõudmiseks tõlgendas Euroopa Kohus seda sätet ühtlustamise eesmärgi raames, täpsustades, et see on ühenduse seadusandja otsese tahte tagajärg: kui komisjoni koostatud direktiivi 93/98/EMÜ esialgne ettepanek taotles, et selle sätteid kohaldatakse „õigustele, mis ei ole lõppenud 31. detsembril 1994", siis Euroopa Parlament muutis seda ettepanekut, andes sellele uue sõnastuse, mis võeti üle lõplikku versiooni; [27] kohus lisas, et selle lahenduse abil üritati saavutada võimalikult kiiresti autoriõiguse ja kaasnevate õiguste kaitse tähtaegu käsitlevate siseriiklike õigusnormide ühtlustamise, vältides seda, et teatud liikmesriikides lõppenud õigusi kaitstaks teistes liikmesriikides edasi. [28]

40. Soovi kiirelt kooskõlastada siseriiklikud õiguskorrad rõhutas nn Patricia kohtuotsus, [29] milles Euroopa Kohus – nentides intellektuaalomandi kaitse alaste õigusnormide

21 – „Liitu" tuleb mõista Berni konventsiooni artikli 1 tähenduses, mille kohaselt „[r]iigid, kelle suhtes käesolev konventsioon kehtib, moodustavad Liidu autorite õiguste kaitseks nende kirjandus- ja kunstiteosele".

22 – WIPO, *Guide de la Convention de Berne pour la protection des œuvres littéraires et artistiques (Acte de Paris 1971),* WIPO poolt avaldatud, Genf,1978, lk 117.

23 – Artikkel 20 pealkirjaga „Konventsiooni tagasiulatuva jõu puudumine".

24 – Artikli 7 lõikes 3 on sätestatud: „Osalisriigilt ei nõuta konventsiooni kohaldamist fonogrammi suhtes, mis on salvestatud enne konventsiooni jõustumist kõnealuse riigi suhtes".

25 – Artikkel 22 („Ajaline kohaldatavus"), mille lõige 1 viitab Berni konventsiooni artiklile 18.

26 – 29. juuni 1999. aasta otsus kohtuasjas C-60/98: Butterfly Music (EKL 1999, lk I-3939, punkt 23).

27 – Kohtuotsus Butterfly Music, punkt 19.

28 – Eelmistes kahes joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus, punkt 20.

29 – 24. jaanuari 1989. aasta otsus kohtuasjas 341/87: EMI Electrola *vs.* Patricia Im- und Export jt (EKL 1989, lk 79).

ühtlustamise puudumist – nõustus kaubanduspiirangutega, mis tulenesid selle valdkonna siseriiklike õigusnormide erinevustest. [30]

41. Kokkuvõttes tuleneb direktiivi artikli 10 lõikest 2, et sätestatud tähtaegade kohaldamine tingib selle, et taastatakse kaitse teostele või objektidele, mis vahepeal olid üldkasutatavad. [31]

42. Kuid ei ole selge, kas need selgitused, mis annavad vastuse küsimusele, kas eelnevalt kaitstud autoriõigusega kaasnevate õiguste kaitse taastamine on kehtiv, aitavad vastata küsimusele õiguste kohta, millel ei ole *kunagi* sellist kaitset olnud.

43. Siiski kaldun soovitama mõlemas olukorras sama lahendust allpool toodud põhjustel.

44. Esiteks jääb võimalikult kiiret ühtlustamist toetav argument kehtima ka autoriõigusega seotud õiguste puhul, millel puudus kaitse. Teiseks on oluline direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõikes 2 esitatud täpsustus seoses normidega, mis kaitsevad seotud õigusi, olgu need siis siseriiklikud või direktiivist 92/100/EMÜ [32] tulenevad, kui objektid vastavad nende sätete kaitse tingimustele.

45. Mis puudutab ühtlustamistahet, siis ilmneb, et ühenduse seadusandja võttis vastu tagasiulatuva jõu eitamise ja sellega täieliku nõustumise vahepealse kompromisslahenduse, mille alusel piisaks sellest, et kindel teos on direktiivi 93/98/EMÜ ülevõtmise lõppkuupäeval, st 1. juulil 1995, [33] vähemalt ühes liikmesriigis kaitstud, et kohaldada terves ühenduses kehtivaid tähtaegu. [34]

30 – Nimetatud asjas lubas Euroopa Kohus kohaldada liikmesriigi õigusnorme, mis võimaldasid fonogrammitootjal viidata selliste muusikateoste reprodutseerimise ja levitamise ainuõigusele, mille omanik ta oli, et keelata nende muusikateoste fonogrammide müüki samas liikmesriigis; viimatinimetatud fonogrammid olid imporditud teisest liikmesriigist, kus neid oli küll õiguspäraselt turustatud, kuid ilma õiguste omaniku või litsentsisaaja nõusolekuta pärast fonogrammitootjat kaitsnud õiguse lõppemist (eelmises joonealuses märkuses viidatud Patricia kohtuotsus, punkt 14).

31 – Kohtuotsus Butterfly Music, punkt 18.

32 – Nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiiv 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamisõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas (EÜT L 346, lk 61; ELT eriväljaanne 17/01, lk 120).

33 – Selle direktiivi artikli 13 lõige 1.

34 – Dietz; A., „Die Schutzdauer Richtlinie der EU", *GRUR Int.*, nr 8/9 (1995), lk 682.

46. Selle tagajärjel taastati liikmesriikides, kus teosed või objektid olid muutunud üldkasutatavaks, nende õiguste kaitse – välja arvatud siis, kui need teosed või objektid olid muutunud üldkasutatavaks kõigis ühenduse riikides; direktiiviga kehtestatud tähtaegade uut kestust tuleb seega mõista nii, et see hõlmab ka kõiki kaasnevate õigustega kaitstud objekte. [35]

47. Lisaks märgiti direktiivi 93/98/EMÜ vastuvõtmisega peaaegu samaaegselt tehtud ja juba eespool viidatud kohtuotsuses Phil Collins jt, et mittediskrimineerimise põhimõte kehtib samuti seoses siseriiklike õigusnormidega, mis käsitlevad kirjandus- ja kunstiteoseid ning seotud õigusi; see tingis *de facto* nende täieliku tagasiulatuva jõu, kuna otsuses kohustati kõigis riikides kõiki autoriõigusi ja kaasnevaid õigusi siseriiklike õigustega alati identselt kohtlema. [36]

48. See ei muuda nende õiguste käsitlemist, mis ei olnud kunagi kaitstud riigis, kus nende kaitset taotletakse (põhikohtuasjas Saksamaa), kuna vastasel korral muutuks ühtlustamise jõupingutus mõttetuks. Ühenduse normid tuginevad sellele, et siseturu nõuetekohane toimimine tähendab liikmesriikide õigusnormide ühtlustamist, et kaitse tähtaeg oleks terves ühenduses sama. [37]

49. Seega üritatakse ühtlustada nende õiguste kaitse tähtaegu ja seda, millal need üldkasutatavaks muutuvad. Järelikult rikuks see direktiivi mõtet, kui teosed ja kaasnevad õigused jäetaks kaitseta seetõttu, et neid ei kaitstud enne siseriiklike autoriõiguse alaste normide jõustumist.

50. Seda mõtet kinnitab direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõike 2 otsene viide direktiivile 92/100/EMÜ, millega mõnes liikmesriigis kehtestati uued kaasnevad õigused; selle viitega soovitakse laiendada direktiivi 2006/116/EÜ kaitse tähtaegade kohaldamist direktiiviga 92/100/EMÜ kaitstavatele õigustele, kaasa arvatud siis, kui neid ei ole siseriiklikku õiguskorda üle võetud. [38] Sellest tuleneb, et vastupidi Bundesgerichtshofi seisukohale, millele ta jõudis UrhG-d sõna-sõnaliselt tõlgendades, ei näi olevat sobiv viidata üksnes kaitse „taastamisele". [39]

35 – Maier, P., „L'harmonisation de la durée de protection du droit d'auteur et de certains droits voisins", *Revue du Marché Unique Européen,* nr 2/1994, lk 77.

36 – Dietz, A., *op. cit.*, lk 683.

37 – Direktiivi 93/98/EMÜ põhjendus 2 ja direktiivi 2006/116/EÜ põhjendus 3.

38 – Katzenberger, P., „§ 64 – Schutzdauer – Allgemeines", teoses Schricker, G. (koordinaator), *Urheberrecht Kommentar,* 2. tr, München, 1999, lk 1024; Walter, M., „Schutzdauer-RL – Art. 10", teoses Walter, M. (koordinaator), *Europäisches Urheberrecht Kommentar,* Viin, 2001, lk 635.

39 – Walter, M., *op. cit.,* lk 631.

51. Siiski on peale olukorra, kus teos on kõigis ühenduse riikides üldkasutatav, mitme järjestikuse direktiivi abil elluviidud Euroopa ühtlustamise tahtel veel üks piir, mis ei mõjuta vastust eelotsuse küsimusele, kuid mis tuleb esile tuua vastuse täiendamiseks: direktiivi 2006/116/EÜ artiklites 5 ja 6 sätestatud kaasnevad õigused, mida liikmesriigid võivad kaitsta.

52. Selle direktiivi põhjenduse 19 kohaselt jääb liikmesriikidele vabadus säilitada või kehtestada autoriõigusega kaasnevaid õigusi, eelkõige seoses kriitiliste ja teaduslike väljaannetega, mis on muutunud üldkasutatavaks, [40] samuti seoses mittealgupäraste fotodega, [41] kuid neile ei kehtestata mingit kohustust tagada nende kaitset terves ühenduses, mistõttu langeb ära igasugune õigus nõuda nende kaitset liikmesriigis, kes oma pädevust kasutades on otsustanud neid õigusi mitte kaitsta. [42]

53. Lõpuks toetab direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõige 3 samuti tagasiulatuva jõu teesi; selles on sätestatud, et „[k]äesolev direktiiv ei piira kasutamist, mis on toimunud enne lõikes 1 osutatud kuupäeva", st 1. juulit 1995, kui jõustus selle eelkäija direktiiv 93/98/EMÜ. Seega eeldab see viidatud õiguste tagasiulatuvat kohaldamist, kuid tagasiulatuva jõu mõju enne direktiivi jõustumist toimunud sündmustele on piiratud, et kaitsta kolmandate isikute poolt heas usus omandatud õigusi. Teisisõnu, kui viidatud artikli 10 lõikes 2 ei sätestata tagasiulatuvat jõudu, siis ei oleks järgmine lõige loogiline.

54. Kokkuvõttes ja eelnevate selgituste alusel leian, et Saksamaa Bundesgerichtshofi esitatud esimesele küsimusele tuleb vastata jaatavalt, et kui on täidetud direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõike 2 tingimused, siis kehtib selles direktiivis sätestatud tähtaeg ka siis, kui vaidlusalune objekt ei olnud liikmesriigis, milles kaitset taotletakse, kunagi kaitstud, ilma et see mõjutaks sama artikli 10 lõikes 3 sätestatut.

B. *Kaitse, mis on antud õiguste omanikele, kes ei ole ühenduse liikmesriikide kodanikud (teine küsimus)*

55. Teise küsimuse kahe osaga soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas asjaolu, et nende õiguste omanik, mille kaitset taotletakse, on kolmanda riigi kodanik, mõjutab nende kahe alternatiivse aluse tõlgendamist, millele võib tugineda objekti kaitse direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõike 2 alusel.

40 – Direktiivi 2006/116/EÜ artikkel 5.
41 – „Tavaliste" fotode kohta vt viidatud artikli 6 kolmas lause.
42 – Samuti Katzemberger, P., *op. cit.*, lk 1025.

56. Nimetatud kohut huvitab seega, kas selle normi kohaselt tuleb lugeda „siseriiklikeks säteteks" neid, mis kaitsevad ühenduseväliste riikide kodanikke (teise eelotsuse küsimuse punkt a), ja kas nende riikide kodanikest õiguste omanike suhtes kehtib sama artikli 10 tähtaeg objektide osas, mis vastasid 1. juulil 1995 direktiivist 92/100/EMÜ tuleneva kaitse nõuetele (teise küsimuse punkt b).

57. Arvan, et neid küsimusi tuleb käsitleda koos, ilma et see takistaks vastata kummalegi eraldi, kuigi Bob Dylaniga seoses eelistaks ma vastata „the answer is blowing in the wind". [43]

58. Lähtudes ilmselgelt vaidlusaluste fonogrammide algse omaniku kodakondsusest, mõistsid kõik käesolevas eelotsusemenetluses kirjalikke märkusi esitanud, et vastus teisele eelotsuse küsimusele tervikuna leitakse direktiivi 2006/116/EÜ artiklit 7 „Kaitse kolmandate riikide puhul" tõlgendades.

59. Alustuseks olen nõus komisjoniga, et tuleb eristada *ratione personae* ja *ratione materiae* kohaldamisala.

60. Direktiivi 2006/116/EÜ artiklis 7 kehtestatakse kaitse tähtaegade võrdlemise põhimõte; mis puudutab teoseid, mille päritoluriik Berni konventsiooni tähenduses on kolmas riik ja mille autor ei ole ühenduse kodanik (lõige 1), siis lõpeb kaitse tähtaeg vastavalt teose päritoluriigi õigusnormidele, kuid see ei saa kunagi ületada direktiivis endas kehtestatud tähtaega.

61. Sama sätte lõige 2 viitab seotud õigustele ja seal kehtestatakse eelmise lõikega sarnane põhimõte. [44] Kuna sättes viidatakse „õiguste omanike[le], kes ei ole ühenduse kodanikud", on tegemist direktiivi 2006/116/EÜ *ratione personae* kohaldamisala määratleva sättega. Kuid kuna sätestatud kaitse tähtaja kohaldamiseks on vaja sama kaitse andmist ka liikmesriikide poolt, siis saab oluliseks nii kahe- kui ka mitmepoolne rahvusvaheline õigus, mis seob liikmesriiki, kus kaitset taotletakse – eeskätt Rooma konventsioon, fonogrammide konventsioon, WPPT ja TRIPS-leping. [45]

43 – „Blowin' in the wind" (© 1962 Warner Bros. Inc.) on kindlasti selle laulja ja autori üks kuulsamaid laule, mis andis ka pealkirja kauamängivale plaadile, mis on üks vaidlusalustest fonogrammidest.

44 – Mayer, P., *op. cit.*, lk 75.

45 – Walter, M., *op. cit.*, lk 608.

62. Järelikult peab nii välismaalaste kaitse kindlaksmääramine kui ka tähtaja arvutamine toimuma selle liikmesriigi kohtus, milles soovitakse seotud õigusi konkreetsel juhtumil kasutada, lähtuvalt sõlmitud rahvusvahelistest lepingutest.

63. Seevastu direktiivi 2006/116/EÜ artiklis 10 on peale selle ajalise kohaldamise esitatud ka kirjeldus selle *ratione materiae* kohaldamisalast.

64. Komisjon märgib, et kuigi direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 pealkiri on „Ajaline kohaldamine", keskendub selle regulatsioon kaitse *objektile*, mitte aga õiguste omaniku kodakondsusele, laienedes „teoste ja kaitstavate objektide" suhtes, mis olid 1. juulil 1995 kaitstud vähemalt ühe liikmesriigi autoriõiguse alaste õigusnormide alusel (küsimuse punkt a) või direktiivi 92/100/EMÜ alusel (küsimuse punkt b).

65. Artikli 10 lõike 2 kohaldamisel tuleb lugeda (teise küsimuse punkt a), et see viitab autoriõigusi ja kaasnevaid õigusi reguleerivatele siseriikliku materiaalõiguse üld- ja erisätetele, sh asjaomastele mitmepoolsetele ja kahepoolsetele rahvusvahelistele lepingutele. [46] Seega peab siseriiklik kohus kontrollima, kas kindel objekt – põhikohtuasjas vaidlusalused Bob Dylani salvestised – vastab tema siseriikliku õiguse nõuetele. Kui sellele objektile kohaldub teise liikmesriigi õigus, siis peab selle riigi kohtunik, milles kaitset taotletakse, uurima välisriigi õiguskorda vastavalt oma menetlusnormidele, mis käsitlevad välisriigis antud õiguste tõendamist. Seega ei viita osundatud artikli 10 lõike 2 esimene alternatiivne alus siseriiklikele õigusnormidele ühenduseväliste kodanike kaitse kohta.

66. Kokkuvõttes teen ettepaneku vastata teise küsimuse punktile a nii, et liikmesriikide õigusnormid nende õiguste omanike kaitseks, kes ei ole ühegi ühenduse liikmesriigi kodanikud, ei ole siseriiklikud sätted direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõike 2 tähenduses.

67. Mis puudutab teise küsimuse punkti b, siis tuleb meenutada, et selles olukorras tekib direktiivi 92/100/EMÜ järgne õigus üksnes siis, kui selle direktiivi sisu ei olnud ettenähtud tähtajaks siseriiklikku õigusesse üle võetud. [47] Selle riigi kohus, milles kaitset taotletakse, peab hindama, kas tema oma õigusnorm või

46 – Walter, M., *op. cit.*, lk 632.
47 – Käesoleva ettepaneku punkt 50.

teise liikmesriigi õigusnorm hõlmab neid õigusi, ja kui see ei ole nii, siis peab see kohus hindama, kas kaitse kohaldamist tuleb laiendada direktiivi 92/100/EMÜ alusel.

68. Täpsustades kaitse kohaldamist ühendusevälise riigi kodaniku suhtes, tuleb arvesse võtta ka direktiivi 2006/116/EÜ artikli 7 lõiget 2 vastavalt eelnevalt esitatud tõlgendusele.

69. Selles kontekstis olen rõhutanud ühenduse õiguse ja rahvusvaheliste lepingute vahelise seose olemasolu. Nende hulgast kerkib esile TRIPS-leping ja eeskätt selle artikli 14 lõige 2 koostoimes lõikega 5, mis annab fonogrammitootjate õigustele vähemalt 50-aastase kaitse. Sarnasuse tõttu Rooma konventsiooni artikliga 10 tuleb mõlemat sätet süstemaatiliselt tõlgendada. [48]

70. Siiski tuleb siseriiklikku kohut hoiatada erinevate rahvusvaheliste lepingute keeruliste seoste ja nende sätete kattuvuse eest; nii sätestatakse näiteks TRIPS-lepingu artikli 2 lõikes 2, et „[m]iski käesoleva lepingu I kuni IV jaos ei vabasta liikmeid kohustustest, mis neil võivad olla üksteise suhtes […] Berni konventsiooni, [Rooma konventsiooni] […] põhjal"; seda tuleb mõista nii, et jäävad jõusse rahvusvahelised kohustused, mis erinevatel osalisriikidel on omavahel või kolmandate riikidega teiste lepingute alusel. [49]

71. Lisaks, nagu komisjon õigustatult märgib, ei ole värske kohtupraktika [50] alusel kahtlust, et TRIPS-leping kehtib seotud õigustele, kuna ühendusel on pädevus, mida ta on juba kasutanud, nagu näitavad juba viidatud direktiivid 2001/29/EÜ ja 92/100/EMÜ.

72. Kokkuvõttes leian, et teise eelotsuse küsimuse punktile b tuleb vastata, et siseriiklik kohus peab kooskõlas direktiivi 2006/116/EÜ artikli 7 lõikega 2 ja selle riigi õiguskorras kehtivate rahvusvaheliste lepingutega kontrollima, kas nimetatud direktiivi artikli 10 lõikes 2 objektidele, mis vastasid 1. juulil 1995 direktiivi 92/100/EMÜ kohase kaitse kriteeriumidele, sätestatud kaitse tähtaega kohaldatakse ka õiguste omanike suhtes, kes ei ole ühegi ühenduse liikmesriigi kodanikud.

48 – Füller, J. T., „Artikel 14 – Ausübende Künstler", teoses Busche, J./Stoll, J.-T. (koordinaatorid), *TRIPs – Internationales und europäisches Rechts des geistigen Eigentums,* Köln, 2007, lk 271.

49 – Wager, H., „Substantive Copyright Law in TRIPS", teoses Cohen Jehoram, H./ Keuchenius, P. /Brownlee, L. M. (koordinaatorid), *Trade-related Aspects of Copyright,* Kluwer, Deventer, 1996, lk 36.

50 – 11. septembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-431/05: Merck Genéricos (EKL 2007, lk I-7001, punktid 32–39).

VI. Ettepanek

73. Eelnevate kaalutluste alusel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Bundesgerichtshofi eelotsuse küsimustele järgmiselt:

1. Kui on täidetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2006. aasta direktiivi 2006/116/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaja kohta artikli 10 lõike 2 tingimused, siis kehtib selles direktiivis sätestatud kaitse tähtaeg ka siis, kui vaidlusalune objekt ei olnud liikmesriigis, milles kaitset taotletakse, kunagi kaitstud, ilma et see mõjutaks sama artikli 10 lõikes 3 sätestatut.

2. Liikmesriikide õigusnormid nende õiguste omanike kaitseks, kes ei ole ühegi ühenduse liikmesriigi kodanikud, ei ole siseriiklikud sätted direktiivi 2006/116/EÜ artikli 10 lõike 2 tähenduses.

3. Siseriiklik kohus peab kooskõlas direktiivi 2006/116/EÜ artikli 7 lõikega 2 ja selle riigi õiguskorras kehtivate rahvusvaheliste lepingutega kontrollima, kas selle direktiivi artikli 10 lõikes 2 objektidele, mis vastasid 1. juulil 1995 nõukogu 19. novembri 1992. aasta direktiivi 92/100/EMÜ rentimis- ja laenutamisõiguse ja teatavate autoriõigusega kaasnevate õiguste kohta intellektuaalomandi vallas kohase kaitse kriteeriumidele, sätestatud kaitse tähtaega kohaldatakse ka õiguste omanike suhtes, kes ei ole ühegi ühenduse liikmesriigi kodanikud.